Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

29. aprill 2015 *

Eelotsusetaotlus — Otsene elukindlustus — Direktiiv 92/96/EMÜ — Artikli 31 lõige 3 — Kindlustusvõtjale antav teave — Kindlustusandja kohustus anda kindlustusvõtjale siseriiklikus õiguses kehtivate üldpõhimõtete alusel täiendavat teavet kindlustuse kulude ja kindlustusmaksete kohta

Kohtuasjas C-51/13,

mille ese on Rechtbank Rotterdam'i (Madalmaad) 28. novembri 2012. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 31. jaanuaril 2013, menetluses

Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV

versus

Hubertus Wilhelmus Van Leeuwen,

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja president T. von Danwitz, kohtunikud C. Vajda, A. Rosas, E. Juhász ja D. Šváby (ettekandja),

kohtujurist: E. Sharpston,

kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikus menetluses ja 19. märtsi 2014. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV, advokaadid B. Jonk-van Wijk ja G. van der Wal,

— Van Leeuwen, advokaadid D. Beljon ja P. Boeken,

— Madalmaade valitsus, esindajad: B. Koopman ja M. Bulterman,

— Tšehhi valitsus, esindaja: M. Smolek,

— Austria valitsus, esindaja: C. Pesendorfer,

— Euroopa Komisjon, esindajad: F. Wilman ja K.-P. Wojcik,

olles 12. juuni 2014. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 10. novembri 1992. aasta direktiivi 92/96/EMÜ otsese elukindlustustegevusega seotud õigusnormide kooskõlastamise kohta, millega muudetakse direktiive 79/267/EMÜ ja 90/619/EMÜ (kolmas elukindlustusdirektiiv) (EÜT L 360, lk 1), artikli 31 lõike 3 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud Nationale Nederlanden Levensverzekering Mij NV (edaspidi „NN") ja H. W. Van Leeuweni vahelises kohtuvaidluses H. W. Van Leeuweni ja NN-i vahel sõlmitud elukindlustuslepinguga hõlmatud surmajuhtumi kindlustuse kulude ja kindlustusmaksete üle.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Kolmas elukindlustusdirektiiv tunnistati kehtetuks ja asendati Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. novembri 2002. aasta direktiiviga 2002/83/EÜ elukindlustuse kohta (EÜT L 345, lk 1; ELT eriväljaanne 06/06, lk 3), mis on seejärel samuti kehtetuks tunnistatud ja asendatud alates 1. novembrist 2012 kehtima hakanud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2009. aasta direktiiviga 2009/138/EÜ kindlustus- ja edasikindlustustegevuse alustamise ja jätkamise kohta (Solventsus II) (ELT L 335, lk 1). Arvestades aga põhikohtuasja vaidlusesemeks oleva elukindlustuslepingu sõlmimise kuupäeva, omavad käesoleva vaidluse lahendamisel tähtsust kolmanda elukindlustusdirektiivi sätted.

4 Kolmanda elukindlustusdirektiivi põhjendused 9 ja 23 on sõnastatud järgmiselt:

„(9) Käesoleva direktiivi teatavates sätetes määratletakse miinimumnõuded. Päritoluliikmesriik võib oma pädevatelt asutustelt tegevusloa saanud elukindlustusandjate kohta kehtestada rangemad eeskirjad.

[…]

(23) […] ühtne kindlustusturg pakub tarbijale suuremat ja mitmekesisemat lepinguvalikut; […] et tarbija võiks sellest mitmekesisusest ja suurenenud konkurentsist täit kasu saada, peab talle andma kogu vajaliku teabe, mis võimaldab tal valida tema vajadustele kõige sobivama lepingu; […] teatamisnõue on veelgi olulisem seetõttu, et lepingute kehtivusaeg võib olla väga pikk; […] seetõttu tuleb miinimumsätted kooskõlastada, et tarbija saaks selget ja täpset teavet talle pakutavate toodete põhiomaduste kohta ning organite kohta, kellele võib suunata kõik kindlustusvõtjate, kindlustatud isikute või soodustatud isikute kaebused".

[…]" [Siin ja edaspidi on osundatud direktiivi tsiteeritud mitteametlikus tõlkes]

5 Direktiivi artikkel 31 sätestab:

„1. Enne elukindlustuslepingu sõlmimist tuleb kindlustusvõtjale teatavaks teha vähemalt II lisa punktis A loetletud teave.

2. Kindlustusvõtjale teatatakse kogu lepingu kestuse vältel kõigist II lisa punktis B loetletud teabe muutustest.

3. Kohustuse liikmesriik võib elukindlustusandjatelt nõuda peale II lisas loetletud teabe lisateavet ainult juhul, kui seda on kindlustusvõtjale vaja kohustuse oluliste asjaolude mõistmiseks.

4. Käesoleva artikli ja II lisa rakendamise üksikasjalikud eeskirjad sätestab kohustuse liikmesriik."

6 Nimetatud direktiivi II lisa „Teave kindlustusvõtjale" täpsustab:

„Kindlustusvõtjale enne lepingu sõlmimist (A) või lepingu kehtivuse ajal (B) edastatav järgmine teave tuleb anda kirjalikult, selgelt ja täpselt kohustuse liikmesriigi ametlikus keeles.

See teave võib olla muus keeles, kui kindlustusvõtja seda taotleb ja kui liikmesriigi õigus seda lubab või kui kindlustusvõtja võib vabalt valida kohaldatava õiguse.

A Enne lepingu sõlmimist

Kindlustusandja kohta antav teave	Kohustuse kohta antav teave
[…]	a.4 Iga hüvitise ja võimaluse määratlus
[…]	a.5 Lepingu kehtivusaeg
[…]	a.6 Lepingu lõpetamine
[…]	a.7 Kindlustusmaksete maksmise viisid ja kestus
[…]	a.8 Boonuste arvutamine ja jaotamine
[…]	a.9 Märge tagasiostuväärtuse ja sissemakstud väärtuse kohta ning millises ulatuses need on tagatud
[…]	a.10 Teave iga hüvitise, nii põhihüvitiste kui vajaduse korral ka lisahüvitiste kindlustusmaksete kohta
[…]	[…]"

7 Direktiivi II lisa B osas on loetletud teave, mis tuleb kindlustusvõtjale anda lepingu kehtivuse ajal. See säte nägi ette, et lisaks üldtingimustele ja eritingimustele tuleb kindlustusvõtjale esiteks anda lepingu muutmise või kehtiva õiguse muutmise korral kogu nimetatud lisa A osa punktides a.4–a.12 sisalduv teave ning teiseks kord aastas teave, mis puudutab boonuste jaotamist.

Madalmaade õigus

8 Kolmanda elukindlustusdirektiivi artikkel 31 võeti siseriiklikku õigusesse üle 1998. aasta määruse kindlustusvõtjate teavitamise kohta (Regeling Informatiestrekking aan verzekeringsnemers 1998; edaspidi „RIAV 1998") artikliga 2. Põhikohtuasjas kehtivas redaktsioonis on see säte sõnastatud järgmiselt:

„1. Kindlustusandja, kes pakub Madalmaades elavale kindlustusvõtjale elukindlustuslepingut, tagab, et viimasele tehakse teatavaks kindlustuslepingu üld- ja eritingimused.

2. Kui lepingu üld- ja eritingimustest ei selgu allpool toodud teave, siis tagab kindlustusandja, et see teave tehakse kindlustusvõtjale kirjalikult:

[…]

q. kindlustusvõtja kantavate kulude ja mahaarvatiste mõju lepingu tootlusele ja hüvitisele;

r. asjakohastel puhkudel kulud, mille tasumist võidakse lisaks brutopreemiale nõuda;

[…]”.

9 RIAV 1998 põhjenduste kohaselt reguleeris selle kohaldamist 1993. aasta seadus kindlustusandjate üle tehtava järelevalve kohta (Wet toezicht verzekeringsbedrijf 1993; edaspidi „WTV 1993”) ja kehtiv siseriiklik tsiviilõigus, mis sisaldab mõistlikkuse ja õigluse nõudeid (tsiviilseadustiku 6. osa artikkel 2).

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

10 1999. aastal sõlmis H. W. Van Leeuwen NN-iga kindlustuslepingu, mille üks osa pealkirjaga „Paindlikult kindlustatud investeering” puudutas investeeritavaid kindlustusmakseid. Tegemist oli elukindlustusega, mille puhul ei ole kindlustuslepingu lõppemise ajaks kogunenud väärtus tagatud, vaid sõltub investeeringute tulemustest. Kindlasummalise ja tagatud hüvitise maksmine on lepingu kehtivusajal ette nähtud juhuks, kui kindlustusvõtja enne lepingu lõppemist sureb.

11 NN-i esitatud selgitustest tema kirjalikes seisukohtades selgub, et kindlustuslepingu kohaselt tasutakse eelnevalt ja perioodiliselt teatav kindlustusmakse, mille suurus on eelnevalt kokku lepitud ning mida nimetatakse „brutopreemiaks”. See preemia investeeritakse kindlustusvõtja valitud investeerimisfondidesse. Selliselt kindlaksmääratud väärtusest lahutatakse kulud ja surmajuhtumi riskipreemiad perioodiliselt maha. Viimati nimetatud preemiaid ei võeta järelikult arvesse eraldi, vaid need kuuluvad koos nimetatud kuludega brutopreemia hulka.

12 Enne kindlustuslepingu sõlmimist esitas NN H. W. Van Leeuwenile „Paindlikult kindlustatud investeerimise ettepaneku”. Selles on erinevaid tootlusi ja 0,3% halduskulusid aluseks võttes toodud kolm investeeringute näidet. Pealkirja „Toote tootlus” all on kirjas: „Fondi tootluse ja toote tootluse vahe sõltub kindlustusriskist, tasumisele kuuluvatest kuludest ja võimalikest kõrvalteenustest”.

13 Pärast kindlustuslepingu sõlmimist tekkis NN-i ja H. W. Van Leeuweni vahel vaidlus surmajuhtumi riskipreemia ja kulude üle, mille kindlustusandja maha arvas.

14 Osa põhikohtuasja vaidlusest puudutab küsimust, kas NN andis enne kindlustuslepingu sõlmimist nende kulude ja riskipreemiate kohta piisavalt teavet. Veel käib vaidlus selle üle, et H. W. Van Leeuwenile ei antud ülevaadet konkreetsetest ja/või absoluutsetest kuludest ja nende struktuurist.

15 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul tuleb tõdeda, et andes kindlustusvõtjale teavet kulude ja riskipreemiate mõju kohta tootlusele, täitis NN RIAV 1998 artikli 2 lõike 2 punktides q ja r sätestatud kohustuse, kuid rikkus Madalmaade õiguses kehtivaid „avatud ja/või kirjutamata norme”, mis puudutavad kindlustusandja hoolsuskohustust, lepingueelse heausksuse kohustust, mõistlikkust ja õiglust.

16 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tõdeb, et käesoleva kohtuotsuse punktis 14 nimetatud teave ei kuulu selle teabe hulka, mis on nimetatud kolmanda elukindlustusdirektiivi II lisas. NN leiab siiski, et liidu õigus ja eelkõige selle direktiivi artikli 31 lõige 3 ei võimalda panna kindlustusandjatele kohustust anda kindlustusvõtjale teavet „avatud ja/või kirjutamata normide” alusel.

17 Neil asjaoludel otsustas Rechtbank Rotterdam menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas liidu õigusega, täpsemalt kolmanda elukindlustusdirektiivi artikli 31 lõikega 3 on vastuolus see, kui elukindlustusandjal on Madalmaade õiguses kehtivate „avatud" ja/või kirjutamata normide – nagu mõistlikkuse põhimõte ja aususe põhimõte, mis kehtivad lepingueelses ja lepingulises suhtes elukindlustusandja ja potentsiaalse kindlustusvõtja vahel, ja/või üldine ja/või eriline hoolsuskohustus – alusel kohustus anda kindlustusvõtjatele rohkem teavet kindlustuse kulude ja riskipreemiate kohta, kui seda nõudsid 1999. aastal Madalmaade õigusnormid, millega kolmas elukindlustuse direktiiv üle võeti (eelkõige RIAV 1998 artikli 2 lõike 2 punktid q ja r)?

2. Kas vastus esimesele küsimusele sõltub sellest, milline on või võib olla sellise teabe andmata jätmise mõju Madalmaade õiguse kohaselt?"

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

18 Oma esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas kolmanda elukindlustusdirektiivi artikli 31 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus see, kui kindlustusandja on põhikohtuasjas käsitletavate siseriikliku õiguse üldpõhimõtete nagu „avatud ja/või kirjutamata normid" alusel kohustatud andma kindlustusvõtjale teatavat täiendavat teavet võrreldes sellega, mis on kõnealuse direktiivi II lisas loetletud.

19 Kolmanda elukindlustusdirektiivi põhjendusest 23 tuleneb, et direktiivi eesmärk on kooskõlastada miinimumsätted, et tarbija saaks talle pakutavate kindlustustoodete põhiomaduste kohta selget ja täpset teavet. Sama põhjenduse kohaselt tuleb selleks, et tarbija võiks ühtsest kindlustusturust, lepingute mitmekesisusest ja suurenenud konkurentsist täit kasu saada, talle anda kogu vajalik teave, mis võimaldab tal valida tema vajadustele kõige sobivama lepingu.

20 Selles osas näeb direktiivi artikli 31 lõige 1 ette, et enne elukindlustuslepingu sõlmimist tuleb kindlustusvõtjale anda vähemalt selle II lisa A osas loetletud teave, ning lõige 2 sätestab, et huvitatud isikule teatatakse kogu lepingu kestuse vältel kõigist II lisa B osas loetletud teabe muudatustest. Eelotsusetaotluses ainsana viidatud säte – kolmanda elukindlustusdirektiivi artikli 31 lõige 3 – näeb ette, et kohustuse liikmesriik võib elukindlustusandjatelt peale II lisas loetletud teabe nõuda lisateabe andmist ainult juhul, kui seda on kindlustusvõtjale vaja, et saada õigesti aru temaga sõlmitud lepingust tulenevate kohustuste olulistest asjaoludest.

21 Selles osas on Euroopa Kohus leidnud, et kolmanda elukindlustusdirektiivi artikli 31 lõikest 3, selle direktiivi II lisast ja põhjendusest 23 tuleneb, et lisateave, mida liikmesriigid võivad selle artikli kohaselt nõuda, peab olema täpne ja vajalik kindlustusvõtjatele pakutavate elukindlustustoodete põhiomaduste kohaseks mõistmiseks (kohtuotsus Axa Royale Belge, C-386/00, EU:C:2002:136, punkt 24).

22 Seega võib täiendava teabe andmise kohustuse panna vaid siis, kui see on vajalik kindlustusvõtja teavitamiseesmärgi saavutamiseks ja kui nõutav teave on selle eesmärgi saavutamiseks piisavalt selge ja täpne ning võimaldab kindlustusandjatele tagada piisava õiguskindluse (vt selle kohta kohtuotsus parlament *vs*. nõukogu C-48/14, EU:C:2015:91, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika). Nii nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 60 märkis, ei ole juhul, kui nõutud teave on üldine ja ebamäärane, tegu teabega kolmanda elukindlustusdirektiivi artikli 31 lõike 3 tähenduses.

23 Kuigi liidu seadusandja on nii piiritlenud täiendava teabe, mida liikmesriigid võivad tarbija huvides kindlustusandjatelt nõuda, võimaldamaks tarbijatel ühtsel kindlustusturul pakutavate kindlustustoodete valikust täit kasu saada, ei ole selle direktiivi artikli 31 lõikes 3 seevastu ette nähtud ega piiratud viisi, kuidas liikmesriigid seda õigust kasutada võivad.

24 Sellega seoses tuleb meenutada, et liikmesriikidel ei ole kohustust panna kindlustusandjatele kohustust anda kindlustusvõtjatele täiendavat teavet võrreldes sellega, mis tuleb anda kolmanda elukindlustusdirektiivi artikli 31 lõike 1 alusel ning mis on loetletud selle direktiivi II lisa A osas, kuid et selle artikli lõikega 3 on liikmesriikide antud õigus sellist võimalust kasutada.

25 Lisaks tuleneb kolmanda elukindlustusdirektiivi artikli 31 lõikest 4, et kohustuse liikmesriikidel tuleb kehtestada siseriiklikus õiguses ette nähtud täiendava teabe andmise kohustuse panemiseks rakenduseeskirjad.

26 Kuigi kolmanda elukindlustusdirektiiviga ühtlustatakse kindlustusvõtjatele teabe andmine minimaalselt, näeb direktiivi artikli 31 lõige 3 siiski ette käesoleva kohtuotsuse punktis 24 nimetatud võimaluse, täpsustades ühelt poolt, et see teave peab kindlustusvõtjal võimaldama kohustuse olulistest asjaoludest õigesti aru saada. Teiselt poolt piirab see säte täiendavat teavet, mille andmist võivad kohustuse liikmesriigid kindlustusandjatelt sellega seoses nõuda.

27 Seega asjaomane liikmesriik peab oma õiguskorra iseärasustest ja selle olukorra eripärast lähtudes, mida ta kavatseb reguleerida, kindlaks määrama õigusliku aluse täiendava teabe andmise kohustuse panemiseks, et tagada üheaegselt, et kindlustusvõtja saab talle pakutava kindlustustoote omadustest õigesti aru, ning piisav õiguskindlus saab tagatud.

28 Täiendava teabe andmise kohustuse õiguslik alus ning eelkõige see, kas see kohustus tuleneb sellistest siseriikliku õiguse üldpõhimõtetest nagu „avatud ja/või kirjutamata normid”, millele eelotsusetaotluses viidatakse, ei oma direktiiviga kooskõla seisukohalt põhimõtteliselt tähtsust, kui kõnealune kohustus vastab kolmanda elukindlustusdirektiivi artikli 31 lõike 3 nõuetele, mida on mainitud käesoleva kohtuotsuse punktides 21 ja 27.

29 Sellest tuleneb, et õiguslik alus, millele asjaomane liikmesriik kavatseb kolmanda elukindlustusdirektiivi artikli 31 lõikes 3 antud õigust kasutades tugineda, peab olema selline, mis kooskõlas õiguskindluse põhimõttega võimaldab kindlustusandjatel määratleda piisava ettenähtavusega see täiendav teave, mille nad peavad andma ja mida kindlustusvõtja võib eeldada.

30 Sellest lähtudes võib siseriiklik kohus sellise täiendava teabe andmise kohustuse ettenähtavusele esitatavate nõuete hindamisel võtta arvesse asjaolu, et kindlustusandja peab kindlaks määrama pakutavate kindlustustoodete laadi ja omadused, mistõttu peab ta põhimõtteliselt suutma määratleda oma toodete need omadused, mis võivad põhjendada vajadust anda kindlustusvõtjale täiendavat teavet.

31 Käesolevas asjas tuleb märkida, et RIAV 1998 põhjenduste kohaselt reguleerib selle õigusakti kohaldamist eelkõige kehtiv siseriiklik tsiviilõigus nagu „mõistlikkuse ja õigluse nõuded”, millele on viidatud tsiviilseadustiku 6. osa artiklis 2.

32 Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole aga esitanud Euroopa Kohtule üksikasjalikku selgitust selle kohta, millist laadi see täiendava teabe andmise kohustus Madalmaade õiguses on ning milline ülesanne ja täpne kohaldamisala on Madalmaade õiguses „avatud ja/või kirjutamata normidel”, viidates vaid kindlustusandja hoolsuskohustusele, lepingueelse heausksuse ja/või mõistlikkuse ja õigluse nõuetele.

33 Igal juhul tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul kindlaks teha, kas põhikohtuasjas käsitletavad „avatud ja/või kirjutamata normid” vastavad kolmanda elukindlustusdirektiivi artikli 31 lõike 3 nõuetele.

34 Järelikult tuleb esimesele küsimusele vastata, et kolmanda elukindlustusdirektiivi artikli 31 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus see, kui kindlustusandja on selliste siseriikliku õiguse üldpõhimõtete alusel, nagu on põhikohtuasjas käsitletavad „avatud ja/või kirjutamata normid", kohustatud andma kindlustusvõtjale teatavat täiendavat teavet võrreldes sellega, mis on nimetatud direktiivi II lisas loetletud, tingimusel et nõutav teave on selge ja täpne, võimaldamaks kindlustusvõtjal kohustuse olulistest asjaoludest õigesti aru saada, ning tagada piisava õiguskindluse; neid asjaolusid peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.

Teine küsimus

35 Oma teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitada, kas esimesele küsimusele vastamisel omavad tähtsust tagajärjed, mille siseriikliku õiguse kohaselt toob kaasa kolmanda elukindlustusdirektiivi artikli 31 lõike 3 tähenduses täiendava teabe andmata jätmine.

36 Esimesele küsimusele antud vastusest tuleneb, et tagajärjed, mille teabe andmata jätmine siseriikliku õiguse kohaselt kaasa toob, ei oma põhimõtteliselt tähtsust küsimuses, kas teavitamiskohustus on direktiivi artikli 31 lõikega 3 kooskõlas.

Kohtukulud

37 Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

1. **Nõukogu 10. novembri 1992. aasta direktiivi 92/96/EMÜ otsese elukindlustustegevusega seotud õigusnormide kooskõlastamise kohta, millega muudetakse direktiive 79/267/EMÜ ja 90/619/EMÜ (kolmas elukindlustusdirektiiv), artikli 31 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus see, kui kindlustusandja on selliste siseriikliku õiguse üldpõhimõtete alusel, nagu on põhikohtuasjas käsitletavad „avatud ja/või kirjutamata normid", kohustatud andma kindlustusvõtjale teatavat täiendavat teavet võrreldes sellega, mis on nimetatud direktiivi II lisas loetletud, tingimusel et nõutav teave on selge ja täpne, võimaldamaks kindlustusvõtjal kohustuse olulistest asjaoludest õigesti aru saada, ning tagada piisava õiguskindluse; neid asjaolusid peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.**

2. **Tagajärjed, mille teabe andmata jätmine siseriikliku õiguse kohaselt kaasa toob, ei oma põhimõtteliselt tähtsust küsimuses, kas teavitamiskohustus on direktiivi 92/96 artikli 31 lõikega 3 kooskõlas.**

Allkirjad